

De Beaufort

De Beaufort

Geschiedenis van een aanzienlijke familie
van 1613 tot 1876

door

ROB MELCHERS

Hilversum
Verloren

2014

Deze publicatie kwam mede tot stand dankzij de zeer gewaardeerde financiële steun van Landgoed Den Treek-Henschoten n.v.

Afbeeldingen op het omslag: voor Huize Den Treek, 6 december 2000; achter het wapen van het geslacht De Beaufort.

Dit is de handelseditie van het proefschrift verdedigd aan de Universiteit Utrecht op 7 januari 2014.

ISBN 978-90-8704-430-5

© 2014 Rob Melchers & Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Omslagontwerp: Robert Koopman, Hilversum
Typografie: Rombus, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort
Bindwerk: Van Waarden, Zaandam

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Woord vooraf	9
Inleiding	11
Elites in het historisch onderzoek	12
Familiageschiedenis	18
Bronnen	20
Genealogie	22
1 Een jonge Fransman in de Republiek der Verenigde Nederlanden	25
Het geslacht De Beaufort in Frankrijk	25
DE EERSTE GENERATIE	32
Pierre de Beaufort 1595-1661	32
<i>De eerste jaren in de Republiek</i>	34
<i>Etienne de Franchimont</i>	37
<i>In dienst van de Republiek der Verenigde Nederlanden</i>	39
<i>Relaties binnen het bestel van de Republiek</i>	40
<i>Huwelijk met Anna Colve</i>	42
<i>Nakomelingen</i>	44
<i>Woonadressen in Den Haag</i>	45
<i>In dienst van stadhouder Frederik Hendrik</i>	48
<i>Onderhofmeester</i>	49
<i>De tuin is gesloten</i>	51
<i>Hulst en Hulsterambacht</i>	55
<i>Het plaatselijk bestuur in de Generaliteitslanden</i>	57
<i>De regeringen in Hulst en Hulsterambacht</i>	59
<i>De verbodding tussen Hulst en de Staten-Generaal</i>	61
<i>In dienst van de Republiek als commissaris van de monstering</i>	64
<i>In dienst van Hulst en Hulsterambacht als stadsbestuurder</i>	66
<i>Financieel vermogen</i>	68
<i>Levens einde</i>	68
<i>Ten slotte</i>	69

2 Regenten en functionarissen in de periferie van het land	71
DE TWEDE GENERATIE	72
Benjamin de Beaufort 1625-1697	72
<i>Huwelijk met Maria Stavenisse</i>	74
<i>Nakomelingen</i>	77
<i>Het proces: het huwelijk De Beaufort-Van Leefdael</i>	79
<i>Financieel vermogen</i>	85
<i>Levens einde</i>	86
Bernard Laurens de Beaufort 1630-1702	87
<i>Huwelijk met Levina van Vrijberghe</i>	90
<i>Nakomelingen</i>	90
<i>Financieel vermogen</i>	102
<i>Levens einde</i>	103
DE DERDE GENERATIE	103
Pieter de Beaufort 1660-1711	103
<i>Het ambtsgeld</i>	105
<i>Huwelijken met Anna van Erckel, Anna van Serooskerke en Adriana van Eyssel</i>	107
<i>Nakomelingen</i>	112
<i>Financieel vermogen</i>	115
<i>Levens einde</i>	117
<i>Ten slotte</i>	117
3 Dienaren van het Huis Oranje-Nassau	121
DE VIERDE GENERATIE	122
Pieter Benjamin de Beaufort 1688-1777	122
<i>Bestuurder van het domein Hulsterambacht</i>	124
<i>Lid van de Nassause Domeinraad</i>	132
<i>Bestuurder van de baronie van IJsselstein</i>	144
<i>Huwelijk met Bennudina van Amama</i>	148
<i>Nakomelingen</i>	150
<i>Financieel vermogen</i>	151
<i>Levens einde</i>	155
DE VIJFDE GENERATIE	157
Joachim Ferdinand de Beaufort 1719-1807	157
<i>Bestuurder van het domein Hulsterambacht</i>	158
<i>Bestuurder van de baronie van IJsselstein</i>	162
<i>Lid van de Nassause Domeinraad</i>	168
<i>Huwelijk met Anna Digna van Gelre</i>	173
<i>Nakomelingen</i>	179
<i>Ambteloos leven</i>	180
<i>Financieel vermogen</i>	184

<i>Levenseinde</i>	188
<i>Ten slotte</i>	190
4 Landheren en plaatselijke bestuurders in het Koninkrijk der Nederlanden	193
DE ZESDE GENERATIE	194
Willem Hendrik de Beaufort 1775-1829	194
<i>Huwelijk met Cornelia Anna van Westrenen</i>	205
<i>Nakomelingen</i>	207
<i>Stads- en landleven</i>	208
<i>Het adelsbeleid in het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden</i>	213
<i>Financieel vermogen</i>	216
<i>Levenseinde</i>	219
DE ZEVENDE GENERATIE	221
Arnoud Jan de Beaufort 1797-1866	221
<i>Huwelijk met Anna Alida Stoop</i>	227
<i>Nakomelingen</i>	230
<i>Financieel vermogen</i>	231
<i>Levenseinde</i>	234
Pieter de Beaufort 1807-1876	234
<i>Huwelijken met Catharina van Eysinga en Maria Cornelia van Rappard</i>	237
<i>Nakomelingen</i>	241
<i>De adelsverheffing</i>	241
<i>Financieel vermogen</i>	245
<i>Levenseinde</i>	247
<i>Ten slotte</i>	247
5 Samenvatting	253
Sociaal-politiek vermogen	253
Sociaal-economisch vermogen	256
Sociaal-cultureel vermogen	258
Bijlagen	
Bijlage 1 <i>Lijst van huisraad en gebruiksvoorwerpen opgemaakt bij de boedelbeschrijving 1697-1699 na het overlijden van Benjamin de Beaufort</i>	262
Bijlage 2 <i>Lijst van huisraad en gebruiksvoorwerpen opgemaakt bij de boedelbeschrijving 1711-1739 na het overlijden van Pieter de Beaufort</i>	267
Bijlage 3 <i>Lijst van ambtgeld dd. 1682 ook wel recognitie genoemd te betalen door de functionarissen in de domeinen</i>	276

Bijlage 4	<i>Lijst van huisraad en gebruiksvoorwerpen opgemaakt bij de boedelbeschrijving 1778-1794 na het overlijden van Pieter Benjamin de Beaufort</i>	277
Bijlage 5	<i>Lijste van het geene jaarlijks 't Drostamp der Stad en Baronie van IJsselstein komt op te brengen, 1750-1758</i>	281
Bijlage 6	<i>Gereconstrueerde effectenhandelingen in de periode 1763-1786</i>	283
Bronnen		284
Afkortingen		284
Archivalia		284
Literatuur		285
Illustratieverantwoording		299
Persoonsnamenregister		301

Woord vooraf

In de laatste twee jaren van mijn deeltijdstudie geschiedenis (1988/1995) aan de Universiteit Utrecht raakte ik geïnteresseerd in de geschiedenis van de Nederlandse elite in de tijd van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Na mijn afstuderen stuitte ik op een elitefamilie waarover nooit eerder een integrale studie was verschenen. Gedeponereerd in Het Utrechts Archief vond ik het goed geïnventariseerde en omvangrijke archief van de familie De Beaufort. Bij een eerste verkenning bleek al dat deze familie in de loop van de zeventiende en achttiende eeuw tot een van de aanzienlijkste families ging behoren, hoewel voor de heren De Beaufort de gebruikelijke carrièremogelijkheden in de jaren van de Republiek niet toegankelijk waren.

Dit maakte de uitdaging onderzoek te doen naar deze familie voor mij nog groter, wat resulteerde in een familiebiografie, met als centraal thema hun bestuurlijke, maatschappelijke en financiële ontwikkeling. Na het maken van een stamboom werd mij al snel duidelijk dat de eerste ruim 250 jaren tussen 1613 en 1876, na hun vestiging in de Nederlanden, bijzonder geschikt waren om als een afgerond geheel te beschrijven. Vooral in deze periode ontwikkelde zich binnen de familie De Beaufort een toenemende mate van aanzien. Bovendien bleek dat tijdens deze jaren het aantal familieleden dat zorgde voor voortzetting van het geslacht, tot het minimum beperkt bleef. Hierdoor was het mogelijk een overzichtelijke historische beschrijving te maken en alle generaties te plaatsen in de context van de tijd waarin zij leefden.

Het verzamelen van alle relevante gegevens en het schrijven van dit boek heb ik ervaren als een enorme uitdaging en het heeft mij ook veel voldoening gegeven. Het voelde aan als roeien in een skiff op de Amstel, voortdurend bezig met het vinden van de juiste balans en techniek, alles gericht om op de meest effectieve manier de beste en snelste weg te vinden richting finish.

Een woord van speciale dank gaat in de eerste plaats uit naar prof. dr. Renger E. de Bruin, die mij vanaf 2007 als promotor heeft geadviseerd en begeleid. Van vele kanten ben ik voortdurend gesteund tijdens mijn onderzoek en bij het schrijven. De belangstelling van mijn familie, oud-studiegenoten en vele vrienden en vriendinnen was een bijzondere ervaring. Het zijn er te veel om hen hier met naam te noemen. Een uitzondering wil ik maken voor mijn vrouw Lidy. Haar belangstelling voor de vondsten die ik deed en de door ons gevoerde discussie over allerlei aspecten waarmee de familie De Beaufort gedurende de beschreven periode werd geconfronteerd, waren momenten die voor mij heel belangrijk en onvergetelijk waren. Mijn dank

gaat in het bijzonder uit naar H.K.H. prinses Beatrix voor haar toestemming, als hoofd van het Koninklijk Huis, voor raadpleging van het Koninklijk Huisarchief.

Veel dank ben ik ook verschuldigd aan Conrad Gietman voor zijn aanwijzingen, Piet de Koning voor zijn opmerkingen tijdens het schrijven, Ingrid Jacobs voor het redigeren van de tekst en Liesbeth Stapel voor haar bijdrage aan de Engelse vertaling van de samenvatting die opgenomen is in mijn proefschrift. Het was buitengewoon verfrissend de hulpvaardige medewerking te ervaren die ik kreeg van de diverse medewerkers van de verschillende archieven die ik bezocht heb. Zowel in Utrecht, Den Haag, Middelburg, Amsterdam, Hulst en Sedan kon ik een beroep doen op professionele krachten maar ook op vrijwilligers bij het verzamelen van allerlei gegevens en beeldmateriaal. In het bijzonder wil ik hierbij noemen de heer A.J.M.H. Prinsen, gemeentearchivaris van Hulst en de vrijwilligers Jaap Geensen, Eddy Taelman en René van den Elshout. Hun inzet bespaarde mij vele lange reizen naar Hulst. Niet onvermeld mag blijven de medewerking van prof. dr. J.M.G. Leune en de heer C. Boschma die mij op het spoor zetten van uniek beeldmateriaal.

Erkentelijk ben ik ook de familie De Beaufort voor de vele prettige en informatieve gesprekken die ik met enkelen van hen mocht hebben en voor hun bijdrage aan deze fraaie handelsuitgave van mijn dissertatie.

Ten slotte hoop ik dat deze studie aanleiding zal zijn tot onderzoek naar families in soortgelijke omstandigheden als de familie De Beaufort.

R.R.J. Melchers
Woerden, voorjaar 2014

Inleiding

In het jaar 1613 vertrok Pierre de Beaufort vanuit het Franse Sedan naar de Republiek der Verenigde Nederlanden. Bij zijn overlijden in 1661 in Hulst in Zeeuws-Vlaanderen – een kleine halve eeuw later – bleek dat hij daar een man van aanzien was geworden. Hij werd begraven op het koor van de Grote Kerk van Hulst, met de hoogst mogelijke eer en onder het ‘extraordinair’ luiden van de klokken. Zijn graf werd bedekt met een grafsteen die gedecoreerd was met de familiewapens van hem en zijn vrouw. Ruim twee eeuwen later, op 30 mei 1868, ontving zijn rechtstreekse nazaat Pieter de Beaufort van de Hoge Raad van Adel een door koning Willem III getekend diploma waarmee hij in de Nederlandse adel werd verheven:

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoekschrift van Meester Pieter de Beaufort, Lid van Gedeputeerde Staten van Utrecht en van het Collegie van Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool, wonende te Utrecht, om zijne opneming in den Nederlandschen adel; Willende een bijzonder bewijs Onzer welwillendheid verleen en aan gemelden Meester Pieter de Beaufort, die de bewijzen heeft overgelegd zijner regtstreeksche afstamming van Pierre de Beaufort, die in het jaar 1600 dertien hier te lande als Secretaris van den Franschen Gezant Auberij du Mourier is gekomen, en dat hij derhalve bewezen heeft zijne afkomst van een geslacht, dat reeds meer dan twee en een halve eeuw in dit land gevestigd was, en welks leden ervolde ambten bekleed hebben of door huwelijksbetrekkingen met aanzienlijke geslachten in aanzien waren, terwijl daarenboven een lid van het geslacht de Beaufort, de heer François Frederik Erdman de Beaufort, in den jare 1800 twee en twintig in den Nederlandschen Adel is ingelijfd op grond van zijne afstamming van den door Keizer Joseph I in den Duitschen Rijksadel opgenomen François de Beaufort; Zoo is het dat Wij hebben goedgevonden en verstaan gemelden Meester Pieter de Beaufort en zijne wettige afstammelingen van zijn naam en wapen in den Nederlandschen adel te verheffen [...].¹

Deze adelsverheffing duidt erop dat Pieter de Beaufort tot de vooraanstaande families van het land behoorde. Het adelsdiploma verwijst bovendien naar een aantal bijzonderheden uit de familiegeschiedenis: de komst van de stamvader naar Nederland, huwelijken met telgen uit aanzienlijke geslachten en de inlijving van een familielid op grond van een Duits adelsdiploma.

Ik zal in dit boek de familiegeschiedenis van het geslacht De Beaufort beschrijven voor de periode 1613-1876, van de immigratie van Pierre de Beaufort tot het

¹ Archief Hoge Raad van Adel (AHRA), inv.nr. 465 (no. 108).

overlijden van Pieter. Een complete familiegeschiedenis is tot nu toe niet verschenen. Dat is opmerkelijk, want er is een omvangrijk en goed geïnventariseerd archief van de familie in Het Utrechts Archief.²

De naam 'Beaufort' of 'De Beaufort' is in Frankrijk een vrij algemeen voorkomende familienaam. De oudste gegevens, van de voorouders van Pierre de Beaufort, gaan terug tot het jaar 1540. Van hen is alleen bekend dat zij woonachtig waren in de ten noordoosten van Parijs gelegen stad Meaux en dat zij de religie van de Franse protestanten, later hugenoten genoemd, aanhingen. Op het einde van de zestiende eeuw namen zij, om aan de repressie te ontkomen, met veel gelijkgestemden de wijk naar de protestantse vrijhaven Sedan.

Pierre de Beaufort was nog jong toen hij naar Den Haag emigreerde, en op de Franse ambassade ging werken. Via een functie aan het hof van stadhouder Frederik Hendrik belandde hij in 1645 in Hulst, een stad gelegen in de Generaliteitslanden, waar hij, gebruikmakend van bijzondere omstandigheden, toetrad tot het stadsbestuur. Na drie kwart eeuw van bestuurlijke ambten in Hulst maakte de familie De Beaufort via het Nassause Domein in Hulsterambacht de overstap naar de Nassause Domeinraad in Den Haag waarin zij zich ten dienste stelde van het Huis Oranje-Nassau. In 1795 brak een periode van 'rentenieren' aan, naast benoemingen in bestuurlijke functies in Utrecht.

De familiegeschiedenis kende tussen 1613 en 1876 dus grofweg vier periodes die overeenkomen met geografische verplaatsingen vanwege 'carrière stappen': 1613-1645 (Franse ambassade, Den Haag), 1645-1739 (Hulst en Hulsterambacht), 1739-1795 (Nassause Domeinraad, Den Haag en IJsselstein) en 1795-1876 (bestuurlijke functies in Utrecht).

Elites in het historisch onderzoek

De maatschappelijke positie van de leden van het geslacht De Beaufort plaatst de familiebiografie in de lijn van het eliteonderzoek. Dit type onderzoek is al geruime tijd in opmars in Nederland. Een belangrijk aandachtspunt is de regentenaristocratie tijdens de Republiek. Daarbij gaat het niet alleen om het louter politiek functioneren van deze bestuurders, maar ook om de samenstelling van de gehele groep. Wie werd tot de elite gerekend, hoe ging men met elkaar om en op welke wijze konden men tot dit gezelschap van bevoorrechten toetreden? Er bestonden grote verschillen in status, rijkdom en macht tussen regenten in de verschillende steden. Men kan daarom niet spreken van één elitegroep, maar slechts over de elite van een bepaalde stad of streek.

In de zeventiende- en achttiende-eeuwse elitefamilies namen mannelijke familiehoofden doorgaans een dominante positie in. Ik heb mede daarom gekozen voor

² HUA, toegangsnr. 53 van het archief van de familie De Beaufort 1556-1976. Het archief van de familie De Beaufort bevat uiteraard veel meer informatie dan in dit boek gebruikt is.

de beschrijving van het geslacht De Beaufort volgens een voornamelijk patrilineair familieconcept. Weliswaar komen naast de familiehoofden ook de broers en zusters aan bod, maar zij zullen alleen uitgebreid worden besproken wanneer het doen en laten van deze verwanten interessant genoeg is en ook op enige wijze van belang is geweest voor het prestige van de familie. Alle leden van het gezin deelden echter wel in de collectieve eer van de familie. Wangedrag van een enkel lid beïnvloedde de reputatie van het collectief.³ Conflicten daarover geven ons inzicht in de wijze waarop de betrokken families zelf hun eer en aanzien beoordeelden en welke wegen zij bewandelden om deze te handhaven.

Het onderzoek naar de Republiek der Verenigde Nederlanden stond lange tijd in het teken van de partijstrijd tussen Oranje- en staatsgezinden.⁴ In 1961 introduceerde D.J. Roorda een nieuwe benadering van de politieke elite ten tijde van de Republiek waarin niet partijen maar facties centraal stonden.⁵ Voor hem waren niet de ideologisch ingestelde partijen bepalend, maar machtsgroepen die hun voorkeur voor orangistisch of staatsgezind lieten afhangen van de omstandigheden. Roorda hield zich als eerste in Nederland bezig met een vorm van groepsgericht historisch onderzoek, de prosopografie. Daarbij baseerde hij zich op Angelsaksische voorbeelden, zoals het werk van Sir Lewis Namier. In de jaren tachtig brak de prosopografische methode door onder Nederlandse historici. Zij gingen systematisch gegevens verzamelen met betrekking tot familieverhoudingen, relaties, opleiding, vermogen, beroepsactiviteiten en ambtelijke carrières van groepen regenten.⁶ De drie op elkaar afgestemde monografieën van De Jong, Kooijmans en Prak over de regentenfamilies van Gouda, Hoorn en Leiden vormden het belangrijkste resultaat.⁷ Bossaers vulde deze met elkaar in verband staande studies tien jaar later aan met een onderzoek naar de elite in het Noorderkwartier. Hierin werden niet alleen stadsbesturen van grote steden met twintig- tot dertigduizend inwoners onderzocht, maar kreeg ook de bestuurlijke geschiedenis van kleinere stedelijke gemeenschappen, waarvan de populatie uit niet meer dan circa twee- à vierduizend personen bestond, een plaats.⁸ Andere onderzoeken hebben het beeld verder ingekleurd. In de studies over het stedelijk patriciaat is ruim aandacht voor de leefcultuur. De stedelijke regenten besteedden in de loop van de tijd steeds meer geld aan zaken als buitenplaatsen, ambachtsheerlijkheden en koetsen om daarmee een adel-

3 L. Kooijmans, *Vriendschap en de kunst van het overleven in de zeventiende en achttiende eeuw* (Amsterdam, 1997) 40-41.

4 M.G.J. Duijvendak en J.J. de Jong, *Eliteonderzoek: rijkdom, macht en status in het verleden* (Zutphen, 1988) 11-12.

5 D.J. Roorda, *Partij en factie. De oproeren van 1672 in de steden van Holland en Zeeland, een krachtmeting tussen partijen en facties* (Utrecht, 1961).

6 Duijvendak en de Jong, *Eliteonderzoek*, 14.

7 J.J. de Jong, *Met goed fatsoen. De elite in een Hollandse stad, Gouda 1700-1780* (Amsterdam, 1985); L. Kooijmans, *Onder regenten. De elite in een Hollandse stad, Hoorn 1700-1780* (Amsterdam, 1985); M.R. Prak, *Gezeten burgers, de elite in een Hollandse stad, Leiden 1700-1780* (Amsterdam, 1985).

8 K.W.J.M. Bossaers, *Van Kintsbeen aan ten Staatkunde opgewassen. Bestuur en bestuurders van het Noorderkwartier in de achttiende eeuw* (Den Haag, 1996) 7.

lijke levensstijl te imiteren (de aristocratiseringsthese).⁹

Het door Roorda geïnspireerde onderzoek, dat zich vooral op de stedelijke elites ten tijde van de Republiek richtte, werd gedaan door historici, die bij elkaar kwamen in de Werkgroep Elites in Leiden. In dezelfde periode (de jaren zeventig en tachtig) vond onderzoek plaats naar de Nederlandse adel in de negentiende en twintigste eeuw. Dat onderzoek kende het perspectief van de sociale wetenschappen. Pioniers waren de sociologen Kees Bruin, Kees Schmidt en Dick van den Bosch.¹⁰ Bruin en Van den Bosch hielden zich vooral bezig met de adelsverheffingen onder koning Willem I. Het werk van deze sociologen kwam voort uit de school van de Amsterdamse hoogleraar Johan Goudsblom, die het denken van de Duitse socioloog Norbert Elias bekend maakte. De opvattingen van Elias over hofcultuur en civilisatieprocessen waren van groot belang voor het sociaalwetenschappelijke adelsonderzoek. Elias op zijn beurt was weer schatplichtig aan zijn grote land- en vakgenoot Max Weber. Behalve sociologen zijn ook beoefenaars van andere disciplines van de sociale wetenschappen zich met het fenomeen adel bezig gaan houden zoals de politicoloog Joop van den Berg en de antropoloog Yme Kuiper. Een speerpunt in hun onderzoek is de handhaving van de adellijke positie in de samenleving na het verlies van de standsrechten door de Grondwet van 1848. Van den Berg laat dat zien voor de samenstelling van het parlement en Kuiper voor de Friese adel.¹¹ Het sociaalwetenschappelijke onderzoek naar de adel vanaf de late achttiende eeuw werd naar het heden doorgetrokken door de Amsterdamse socioloog Jaap Dronkers, die constateerde dat er ook rond de millenniumwisseling nog steeds sprake was van een relatief sterke positie van adellijke personen in de Nederlandse samenleving.¹² In het onderzoek naar de Nederlandse adel is naast het werk van Weber en Elias ook dat van de Franse socioloog Pierre Bourdieu een belangrijke rol gaan spelen. Bourdieu stelt de kernidee van de adellijke identiteit centraal.¹³ Volgens Bourdieu was er een geloof in de bijzondere kwaliteiten van de adel, dat zowel bij de adel als bij de buitenwacht leefde. Ook de opvattingen van Bourdieu over verschillende vormen van kapitaal (economisch, sociaal, cultureel) zijn vruchtbaar gebleken in het Nederlandse adelsonderzoek, en vooral geïntroduceerd door Schmidt.

De historici, die zich – zoals gezegd – aanvankelijk vooral met de stedelijke bestuurselites bezighielden, hebben zich inmiddels ook op het adelsonderzoek gestort. Pionier in deze was de Utrechtse historicus Johan Aalbers. Hij publiceerde

9 Roorda, *Partij en factie*, passim; L. Kooijmans, 'Patriciaat en aristocratisering in Holland tijdens de zeventiende en achttiende eeuw', in: J. Aalbers en M. Prak (red.), *De bloem der natie. Adel en patriciaat in de Noordelijke Nederlanden* (Meppel/Amsterdam, 1987) 93-103; M. Prak, 'Aristocratisering', in: *Spiegel historial* 23 (1988) 226-232; P. Brusse en Wijnand W. Mijnhardt, *Towards a new template for Dutch history. De-urbanization and the balance between city and countryside* (Zwolle-Utrecht, 2011).

10 Yme Kuiper, 'Aristocratische distinctie en aan de top blijven. Dertig jaar onderzoek naar de Nederlandse adel in de lange negentiende eeuw', in: *Virtus, Jaarboek voor Adelsgeschiedenis* 19 (2012) 65.

11 J.Th.J. van den Berg, *De toegang tot het Binnenhof. De maatschappelijke herkomst van Tweede-Kamerleden tussen 1849 en 1970* (Weesp, 1983); Yme Kuiper, *Adel in Friesland 1780-1880* (Groningen, 1993).

12 J. Dronkers, *De maatschappelijke relevantie van de hedendaagse Nederlandse adel* (Amsterdam, 2000).

13 Y. Kuiper, 'Aristocratische distinctie', 81.